

Un cant als ancestres i a la llengua

Text > MIREIA LLEÓ I BERTRAN

Totes les olors del món és la primera novel·la de Neus Safont Puigvehí (Agullana, 1959). Lectora voraç, observadora i enamorada de la seva terra empordanesa, ha construït una obra que consta de tres temps i de tres personatges d'una saga familiar: la Guida, en Joan i la Irina. L'arc cronològic es dilata entre 1883 i 2020, des de la postguerra i el contraban fins a l'inici de la pandèmia i el retorn de l'última de la nissaga al mas pairal. El fil conductor, que entrelaça protagonistes i dona continuïtat a la història, és el món de les trementinaires. La característica principal d'aquesta família és que les dones tenen un do especial per a les olors.

L'ofici de trementinaire exigia una preparació prèvia: recol·lecció, classificació i ús d'una part de les plantes per a l'elaboració de remeis en forma d'olis i d'ungüents. La resta es transportava en coixineres, junt amb les llaunes de trementina, extreta dels pins, i amb els bolets, enfilats i assecats. Quan arribava el fred empenien viatges que podien durar mesos. Solien transitar pels camins de transhumància i evitaven les grans poblacions. Generalment anaven en parella: mares i filles, àvies i netes.

A *Totes les olors del món*, Safont fa visible el parlar de l'Alt Empordà. A través de llargues converses, la família

comparteix les alegries i els maldecaps. Igualment, es transmeten els sabers de les trementinaires, que, com un tresor, i en forma de llibreta passada de mà en mà, preservaran el fer i la memòria de qui les ha precedit.

Hi ha, també, un element que arriba a ser com un personatge més: el mas Cros. «Aquella casa, quan ens hi anàvem acostant, ens va semblar la millor casa que podríem trobar. No la vèiem senzilla i humil, la vèiem com la millor de les cases pairals. La més ufana, la més ferrenya, la més acollidora, i el que era millor, ens estava esperant a nosaltres. A tres dones espantades, esverades, carregades i apressades, que l'únic que volíem era arribar allà. Arribar a casa.»

Tot i que l'autora no hi ha viscut, el mas Cros batega dins dels seus referents, en la memòria familiar. I és aquí on hi ha l'escalf que impregna les relacions entre les diferents generacions. La taula, al voltant de la qual es comparteix un àpat, on es parla, on es decideix i on s'aprèn la determinació en les decisions, el respecte cap als altres i l'estima pel territori i per les persones. La vora del foc, on els cors malferits troben caliu i consol. I és, precisament, al mas Cros on la darrera protagonista, la Irina, rep reconfort i empena per iniciar una

nova etapa, refer-se d'antics naufragis i retornar a la terra. Un retorn marcat per una saviesa, una sensibilitat i una gran capacitat de resistència: «Podrem veure el cel tan blau, sense núvols, després d'una tramuntanada. La carena de les muntanyes sembla retallada per unes tisores, això si mires cap al nord. Si mires cap a l'est, veus el mar. Des de Vista Alegre. T'enfiles a les roques i allà al fons el veus, el mar. Com una gran safata de plata».

Totes les olors del món és un cant al territori, als ancestres i a la llengua.

Una novel·la poc convencional

Text > NARCÍS JUANOLA

Primera de tot, ens hem de felicitar que La Segona Perifèria, dins la seva política de reeditar novel·les d'autors catalans, ens serveixi aquesta exquisida menja editada per primer cop a El Cep i la Nansa el 2015, i que ara torna als prestatges de les llibreries amb un pròleg nou, aquesta vegada d'Artur Garcia Fuster.

A *Viladelsac*, Damià Bardera basteix una novel·la extravagant, que trenca amb els cànons de la novel·la clàssica, en la qual s'explica molt poc i es narra molt. Estructurada com un dietari, el protagonista, un nen de ciutat, ens des-

criu l'adaptació al poble dels avis quan la mare l'hi deixa, durant tot un curs escolar, perquè acaba d'enviudar.

Farcida d'humor negre i crueltat, passem d'un nen que ve del món superprotegut de la vida urbana a submergir-nos en la brutalitat rural enmig de vivències reals i de fantasies pròpies que l'eximeixen de culpa i, per tant, sense possibilitat de redempció. En aquesta visió salvatge i inquietant d'un Empordà amoral trobem un estol de personatges que envolten el nen de can Mosca i que són l'ànima de la seva transformació. A part d'uns avis gens protectors, fins i tot una

mica salvatge, hi trobem personatges com l'Amadeu Menjagossos, l'Anicet de cal Tendre, amics com en Nandu, en Cesc i la Mireia, i enemics acèrrims com en Josep Nemesi, que el narrador mata diverses vegades. Hi ha escenes costumistes, com la inseminació d'una vaca per part del veterinari o quan l'avia talla el coll d'una gallina per fer caldo, descrites amb naturalitat infantil i que contrasten amb episodis salvatges, com quan buiden l'ull d'en Cesc, l'amic de la cama de fusta, perquè sigui un pirata de debò. Cada quinze dies l'envien a fer sessions amb la psicòloga de l'escola

Marieta de l'ull viu!

Text > ALBA SABATÉ

Molts recordem quan a casa es cantava fregant plats, estenent roba, planxant, també després d'un dinar de festa. I algunes d'aquelles cançons que sentíem de petits ens han quedat enregistrades al nostre disc dur personal des d'aleshores, sense que ens demanem potser mai quin va ser l'origen d'aquelles lletres i melodies que encara algun cop i per art de màgia les mig entonem o cantem. «Baixant de la font del gat», per exemple.

Per aquest motiu hem de celebrar la publicació de *Càndida, la mare del cuplet català*, el còmic editat per Llibres del Segle amb guió i il·lustracions de Laura Reixach, autora gironina de llarga i reconeguda trajectòria. Les primeres planes del llibre presenten les mans i el clatell de l'escriptor i periodista Josep Maria Espinàs escrivint la columna diària que feia per a l'*Avui* des del 1976. «Escoltant» el clec-clec del seu tecleig ens endinsem en la vida de Càndida Pérez, morta a Olot a la tardor del 1989, la mateixa ciutat on havia nascut el 1893. I, llegint alguna frase de l'Espinàs escrita poc després que morís, comencem a descobrir l'obra musical i artística d'una dona que de mica en mica està rebent el reconeixement que li devíem després que amb cançons com «La Ma-

rieta de l'ull viu», «El noi de la mare», «Les caramelles» o «La muller d'en Manelic» hagi omplert d'alegria part de la vida musical de molts dels nostres avantpassats.

I a partir d'aquí, Reixach hàbilment fa que la mateixa Càndida s'expliqui i es reivindiqui dient, per exemple: «Però, això sí, fou gràcies a “Les caramelles”, amb la meua música, que el cuplet català va agafar volada». O, més avall: «Jo m'atreveixo a tot el que tingui sentit comú i sigui una obra artística». I fins i tot la sentim queixosa quan opina que Núria Feliu hauria d'haver cantat més cançons del seu repertori al Molino, al bell mig del Paral·lel, durant La Nit del Cuplet Català, celebrada el març del 1971.

Però el llibre va més enllà. Ressegueix tota una vida —la mort dels pares, els amors, la maternitat fallida, els escenaris trepitjats arreu del món, els records—, recupera cartells amb actuacions memorables, com el seu debut a l'Ideal Park d'Olot el 27 de setembre del 1914 o al *music-hall* Gaîté-Rochecouart de París l'estiu del 1926. Explora la relació d'amistat amb la cantant Raquel Meller i alguna desavinença amb Pilar Alonso. Recull converses, aficions, crítiques; retrata escenaris i ambients, carrers; plasma tota una època passa-

per analitzar-li els malsons i atabalar-lo amb testos de Rorschach que no li fan gaire gràcia. De tant en tant, enyora la mare i té records del pare, un escriptor alcohòlic que va morir al llit de l'hospital, amb una ampolla de Larios sota el coixí, esperant un fete nou.

En Bardera ens endinsa en un món sòrdid, travessant la frontera de la correcció política i transgredint a tort i a dret les convencions establertes. Amb una imaginació desbordant, posa en paraules d'en Mosca la història d'un any de descobertes estructurada en capítols molt curts i amb una prosa tan àgil que no pots deixar-lo ni un moment. És dels llibres que es llegeixen d'una sola tirada, i que, quan els aca-

bes, t'has quedat amb ganes de més. Llavors, aneu a la llibreria i compreu alguna de les seves antologies de contes. No us en penedireu.

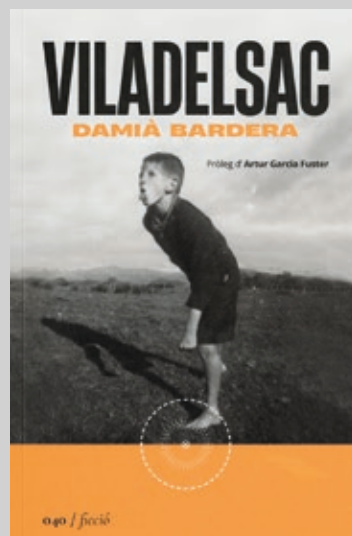
En Bardera ens endinsa en un món sòrdid, travessant la frontera de la correcció política i transgredint a tort i a dret les convencions establertes

REIXACH, Laura. *Càndida, la mare del cuplet català*. Girona: Llibres del Segle, 2025. 60 p.

da sense esquivar les polèmiques que es vivien entorn del cuplet entre els que el blasmaven perquè «dixen que hay mujeres descocadas y libertinas» i els que el defensaven, com Sempronio quan afirmava que les primeres notes de «Les caramelles» electritzaven els barcelonins.

El llibre ens acosta de manera amena i molt ben documentada a la gran figura i l'obra de Càndida Pérez i Martínez, dona de «veu exquisida» i de «gest sobri i elegant». Reivindica el cuplet com el primer gènere musical de masses català, ens fa memòria del vitalisme del Paral·lel dels anys vint del segle passat i ens ajuda també a recordar amb afecte Josep Maria Espinàs.

BARDERA, Damià. *Viladelsac*. Barcelona: La Segona Perifèria, 2025. 168 p.